

Nova spoznanja o kolonizaciji sveta pod Ratitovcem

Izvleček

V prispevku predstavljamo nova spoznanja o poselitvi soriškega ozemlja in njegove okolice, do katerih smo prišli ob preučevanju urbarjev in Terezijanskega katastra, ki na osnovi rektifikacijskih številc omogoča nedvoumno lokalizacijo vseh kmetij, vpisanih v urbarjih. Uporabili smo objavljene rezultate retrogradne analize Franciscejskega katastra in malo izkoriščeni urbar Loškega gospostva pred letom 1492 ter soriška ledinska imena. Sistematična kolonizacija soriškega urada se je začela leta 1283 z naselitvijo južnih Tirolcev, freisinških podložnikov iz zgornjega dela Pustriške doline. Ti so najprej ustanovili hube v Zgornji in Spodnji Sorici ter nato do leta 1492 poselili še svet pod Ratitovcem, od Spodnjih in Zgornjih Danj do Prtovča. Postavili so tudi dve vasi, ki so jih do leta 1492 že opustili. Dve opuščeni hubi z imenom Zum Hueben sta bili na Grobljah, tri pustote, poimenovane Micheltall, pa so bile najverjetneje v ravninskem delu Nidrarske grape. Kronologije nastajanja soriških vasi iz zgodovinskih podatkov ne moremo z gotovostjo določiti, predlagamo dva najbolj verjetna poteka poselitve. Korigiramo uveljavljeno trditev, da so vas Zali Log ustanovili Soričani po letu 1319. Obstajala je že pred prihodom Tirolcev, spadala je v selški urad (leta 1291 vas in der Zaeuritz). Ta sprememba ima za posledico drugačno razumevanje nastanka Železnikov. Naselje v 14. stoletju ni zraslo na zemljiščih opuščenih škovinskih hub, temveč na zemljišču, ki pred tem ni bilo uporabljeno v kmetijski namene, vsaj v pretežni meri ne. Srednjeveška poselitev selškega urada je segla po dolini Prednje Smoleve do najbolj vzhodnega dela Martinj Vrha, kjer je nastal grunt Megušnica.

Ključne besede: Sorica, soriški urad, Zali Log, Železniki, srednjeveška poselitev.

Abstract

New insights into the colonization of the area below Ratitovec

We present new insights into the settlement of the Sorica territory and its surroundings, at which we arrived by studying land registers and the Theresian Cadastre, which, on the basis of rectification numbers, enables unambiguous localization of all farms recorded in the land registers. We used the published results of a retrograde analysis of the Franciscan Cadastre and the little-used land register of the Loka estates before 1492, as well as Sorica field names. The systematic colonization of the Sorica administrative area began in 1283 with settlement by South Tyroleans, Freising subjects from the upper part of the Puster valley. They first established centres in Zgornja and Spodnja Sorica and then, by 1492, settled the area below Ratitovec, from Spodnje and Zgornje Danje to Prtovč. They also built two villages, which had already been abandoned by 1492. There were two abandoned farms, called Zum Hueben, in Groblje, and three abandoned farms in Micheltall – probably in the flat part of the valley Nidrarska grapa. The chronology of the formation of Sorica villages cannot be determined with certainty from historical data. We suggest the two most likely courses of settlement. We correct the established claim that the village of Zali Log was founded by Sorica people after 1319. It existed before the arrival of the Tyroleans, and belonged to the Selca administrative office (in 1291 the village in der Zaeuritz). This change gives rise to a different understanding of the origin of Železniki. The settlement did not emerge in the 14th century on the land of abandoned farms, but on land that had not previously been used for agricultural purposes, at least not to a major extent. The medieval settlement of the Selca administrative office stretched along the valley of Prednja Smoleva to the easternmost part of Martinj Vrh, where the Megušnica farm was created.

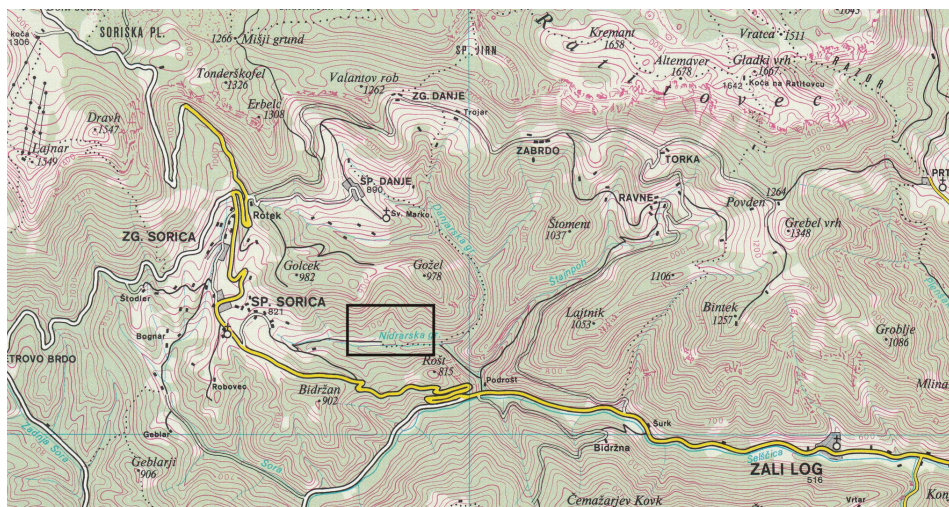
Key words: Sorica, Sorica administrative office, Zali Log, Železniki, medieval settlement.

Uvod

O kolonizaciji soriškega urada Loškega gospostva je pisal zlasti Pavle Blaznik,¹ v novjšem času je njegovo delo dopolnil Miha Markelj.² Poselitev soriškega sveta se je leta 1283 začela s sistematično kolonizacijo, ko je freisingški škof Emiho na soriško ozemlje naselil svoje tirolske podložnike iz zgornjega dela Pustriške doline. Ti so najprej ustanovili hube v Zgornji in Spodnji Sorici ter v Spodnjih Danjah, v naslednjem stoletju pa poselili še svet pod Ratitovcem, vse do Prtovča. Potem, ko so opustili svoje hube na področju Grobelj, naj bi pod njimi, v dolini, osnovali

1 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 46–70, 108–118; Blaznik, *Urbarji*; Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*.

2 Markelj, *Višinska kolonizacija zgornjega dela Selške doline*; Markelj, *Kolonizacija zgornjega dela Selške doline*; Markelj, *Arheološka podoba Selške doline*; Markelj, *Tirolska arhitekturna dediščina v vaseh Zgornje Selške doline*.

Slika 1: zgornja Selška dolina in soriški svet. Pravokotnik označuje obseg zemljevidov na slikah 2 in 3. (vir: Atlas Slovenije, stran 103)

tudi vas Zali Log. Markelj je Blaznikovo delo nadgradil z retrogradno analizo Franciscejskega katastra,³ mi pa smo njune ugotovitve dopolnili s pomočjo dveh doslej razmeroma neizkoriščenih virov: urbarja, nastalega malo pred letom 1492,⁴ in Terezijanskega katastra,⁵ ki na osnovi rektifikacijskih številok omogoča povezovalno nelokaliziranih urbarskih enot z današnjimi kmetijami.⁶ V raziskavo smo pritegnili tudi soriška ledinska imena.⁷ Ob tem smo prišli do spoznanja, da je Zali Log nastal že pred prihodom Tirolcev v zgornjo Selško dolino. Pojasnili smo tudi lego dveh opuščenih soriških vasi ter dopolnili razumevanje prve kolonizacije pod Ratitovcem in v zahodnem delu selškega urada, ki meji na soriškega.

Soriški urad v letih 1291–1318

Leta 1291 je bilo v soriškem uradu 20 hub, ki so že plačevale dajatve, in 1 nova, ki pa v naslednjem urbarju iz leta 1318 ni več omenjena. Hube so vpisane z lokacijo *in der Zaevritz*. Blaznik je hube umestil v Zgornjo in Spodnjo Sorico (leta 1501 15 hub; brez zaselka *V Dolini*, kjer sta bili 2 hubi) ter v Spodnje Danje (5 hub, leta 1501 10 polovičnih).⁸

3 Markelj, *Višinska kolonizacija zgornjega dela Selske doline*, str. 54–285.

4 SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 196.

5 SI-AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko, rektificirani domicilni akti loškega gospostva: šk. 212 in 213.

6 Leben Seljak, Demšar, *Knjiga hiš na Žirovskem*, str. 57–63.

7 Kejžar, *Atlas : soriška ledinska imena*.

8 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 22–24.

Naslednji poselitveni sunek se je zgodil četrto stoletja ali eno generacije kasneje, v letih od 1310 do 1319, ko je nastalo 11 novih hub, lokacija je vpisana pri sedmih. Prvi dve novi hubi brez lokacije, ki sta bili ustanovljeni leta 1310, je Blaznik postavil v Zgornje Danje. Šest let zatem, leta 1316, je bilo ustanovljenih 5 novih hub, vpisane so v naslednjem vrstnem redu: 2 hubi brez pojasnjene lokacije (po Blazniku Ravne, pogojno), huba *in Troy* (zaselek Trojar, ki spada v naselje Zgornje Danje), 2 hubi *in Zaeuritz* (po Blazniku zaselek *V Dolini*, ki spada v naselje Zgornja Sorica). Zadnje 4 nove hube z imenom *Hueblein* so bile ustanovljene leta 1319. Blaznik je domneval, da so bile te 4 hube opuščene in ustrezajo 5 pustotam iz leta 1501, ki jih je lociral v Groblje nad Zalim Logom.⁹

Soriški urad v letih 1318–1501

Leta 1319 je bilo torej v soriškem uradu 31 celih hub. Do leta 1492 se je število hub skoraj podvojilo, in sicer na 51 hub. Naseljenih je bilo 46 hub, 5 je bilo opuščenih: 2 v vasi *Zum Hueben*, 3 v vasi *im Micheltall*. Del prirastka je posledica nastanka novih hub, od katerih so bile 4 na Prtovču. Drugi del prirastka pa je posledica delitve 11 starih hub, do česar je prišlo v vaseh od Spodnjih Danj do Raven,¹⁰ ne pa tudi na najstarejšem poselitvenem območju v Sorici. Dajatve za cele hube je leta 1501 plačevalo 17 hub, ki ležijo v naseljih Spodnja Sorica (9) in Zgornja Sorica (6 hub) ter v zaselku *V Dolini* (del naselja Zgornja Sorica). Preostalih 29 obdelanih hub je plačevalo dajatve za polovične hube: Spodnje Danje (10), Zgornje Danje (4), zaselek Trojar (2), Zabrdó (3), Torka (2), Ravne (4) in Prtovč (4).¹¹

Delitev večine hub na polovične, do česar je prišlo v letih med 1318 in 1492 v vaseh od Spodnjih Danj do Prtovča, bi bila lahko posledica načrtnega in optimalnega načina poselitve zahtevnega sveta pod Ratitovcem. Najprej so izkrcili zemljišče za eno hubo. S pridobivanjem novega kmetijskega sveta je družina na hubi nadaljevala tudi kasneje, prav tako naslednja generacija. Ko je kmetija zrasla toliko, da bi lahko preživljala dve družini, sta jo brata razdelila in potem nadaljevala s povečevanjem zemljišč. Gospodstvo je tovrstno poseljevanje podpiralo, saj je razdeljenim hubam naložilo dajatve za polovične hube, čeprav so vse zrasle do velikosti celih hub.¹² Dajatve za polovično hubo so plačevale vse kmetije od Spodnjih Danj do Prtovča, tudi tiste, ki niso nastale z delitvijo prvotnih hub.

⁹ Blaznik, *Urbarji*, str. 165, 211.

¹⁰ Retrogradna analiza zemljiškega katastra je pokazala, da je 25 kmetij, od Spodnjih Danj do Raven, nastalo iz 14 prvotnih hub – 11 se jih je razdelilo na polovice. Markelj, *Višinska kolonizacija zgornjega dela Selske doline*, str. 54–285.

¹¹ Blaznik, *Urbarji*, str. 313–316.

¹² V urbarjih od 1501 do 1587 so kmetije v soriškem uradu, ki plačujejo za celo hubo, označene z *mß1*, za polovično pa *mßj*. V urbarju iz leta 1610 so polovične označene *mß½*.

To ugodnost sta dobili tudi vasi Zali Log in Podlonk v sosednjem selškem uradu. Na ugodnost je zemljiški gospod kasneje »pozabil«.¹³

Groblje in Miheltol

Pet hub je bilo leta 1492 že opuščениh, najbrž zato, ker je bil svet za obdelovanje manj primeren. Ohladitev podnebja, ki se je začela v 14. stoletju, je dodatno otežila življenje na višinskih kmetijah. Blaznik je vseh 5 pustot lociral v Groblje nad Zalim Logom. Naslonil se je na urbar iz okoli 1500, ki v rubriki *Odeen im Michltall* našteva pet podložnikov iz Zalega Loga, ki plačujejo za uporabo opuščениh hub.¹⁴

V resnici pa so se opuščene hube nahajale na dveh lokacijah, kar pojasni starejši urbar, nastal pred letom 1492: 2 pustoti sta vpisani z imenom *Zum Hueben* in 3 z imenom *Im Micheltall*.¹⁵ Za dve opuščeni hubi v vasi *Zum Hueben* so v račun župana soriškega urada prispevali: Gregor za svoj rovt 32 šilingov, preostanek pa njegovi sosedje. Zapis se z majhnimi spremembami ponovi v urbarjih do leta 1520.¹⁶ Nato je v urbarjih do leta 1694 drugačen vpis, omenjeni sta le še 2 opuščeni hubi, ki sta enačeni z Micheltalom: *Zum Hueben z dvema opuščeni-hubama se imenuje Michelstall, predane so bile* (v uporabo) *Zalemu Logu*.¹⁷ V urbarju leta 1630 izvemo, da sta bili opuščeni hubi v *Zum Hueben* na Grobljah.¹⁸ Za ti dve opuščeni hubi so plačevali dajatve soriškemu županu kmetje iz Zalega Loga v sosednjem selškem uradu. Leta 1630 vseh 6 lastnikov hub: prvih 5 po 22 krajcarjev, šesti pol manj, 11 krajcarjev.¹⁹ Okoli leta 1500 pa le prvih 5 lastnikov

13 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str.199. Leta 1560 ni več imela ugodnosti kmetija, vpisana na prvem mestu v Spodnjih Danjah (h. št. 2). Leta 1584 je dajatve za celo hubo plačevalo 5 od desetih gruntarjev v Spodnjih Danjah (h. št. 1, 2, 4, 5, 10), nobeden v Zgornjih Danjah in v zaselku Trojar, dva od treh v Zabrdi (h. št. 4, 5), oba na Torki, trije od štirih v Ravnah (h. št. 1, 3, 4) in vsi podložniki na Prtovču. Do 1585 so ugodnost izgubile še 4 kmetije v Spodnjih Danjah in kot zadnja do 1587 kmetija Zgornje Danje št. 11. Imajo pa leta 1585 vpisano ugodnost spet vsi trije gruntu v Zabrdi. Do leta 1610 sta ugodnost izgubili kmetiji Zgornje Danje št. 3 in Ravne št. 5, dobila pa jo je Torka št. 1. V Podlonku in Zalem Logu so vse kmetije imele ugodnost še leta 1610 (AS 783, Gospostvo Škofja Loka, knjiga 7, 12, 15; *SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 543*). Leta 1630 so v vseh vaseh plačevali dajatve za cele hube (Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 424, 426).

14 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 54. O tem urbarju gl. Blaznik, *Urbarji*, str. 23. Mikrofilm urbarja: *SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 542*.

15 *Zum Hueben do sind czwo od hueben /... / Im Micheltall do seind drey od hueben*. *SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 196*.

16 *Zum Hueben do sind czwo od hueben, dye hatt der Gregor vnd gibt von seinem gerewt 32 β das ander geben dy nachparen als vor*. Znak za šiling (β) je vpisan samo leta 1492 in 1520, *geben* leta 1500, *als vor* pa leta 1492. Podatki za leto 1500: *SI-ZAL-ŠKL 286 Nr. 519*; leto 1501: Blaznik, *Urbarji*, str. 315; leto 1520: *SI-ZAL-ŠKL 286 Nr. 520*.

17 ARS, AS 783, knjige 7, 12, 13, 15, 18, 29, vpis za vasjo Prtovč: *Zum Hueben sind zwo hueben oed genant Michelstall, die haben die zum Stuben geben*.

18 Kos, Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, *Carniola* št. 1/2, str. 50; ARS, AS 783, knjiga 18, f. 269r.

19 Skupaj je leta 1630 šest podložnikov plačalo za dve opuščeni hubi 2 goldinarja in 1 krajcar, torej na hubo 1 goldinar in pol krajcarja. Podobne dajatve so istega leta plačali za košnjo treh

hub, in sicer po 30 denarijev,²⁰ medtem ko je Gregor (leta 1492 rovtar v soriškem uradu) vpisan med kajžarji selškega urada; bil je iz Zalega Loga.²¹

Razjasnitev lege obeh opuščenih vasi je otežil vpis v urbarju okoli 1500. V njem so v soriškem uradu obveznosti petih Založanov za dve hubi v *Zwm Hueben* navedene v rubriki *Im Micheltall*.²² To se je zgodilo zaradi neustreznega skrajšanja dolgega opisa opuščenih hub iz prejšnjih urbarjev.²³ Posledica je bila napačno enačenje vasi *Zwm Hueben* in *Micheltall* v vseh naslednjih urbarjih in tudi Blaznikov zaključek, da je bila na Grobljah nekoč vas *Micheltall* s petimi hubami.

Na Grobljah sta bili torej samo dve opuščeni hubi srednjeveške vasi *Zum Hueben*, ki so ju Založani za košnjo uporabljali že leta 1492. Obsegali sta zemljišča *Na Sneschet* v franciscejski katastrski občini Zali Log in sosednje parcele lastnikov iz Zalega Loga v k. o. Železniki (št. parcel 393–412). Miha Markelj je pod vrhom Grobelj, ob planinski stezi iz Zalega Loga na Ratitovec, našel ostanke zidov sedmih enoceličnih zgradb s tirolskimi elementi gradnje.²⁴ Stavbe so ostanki senikov, nekatere pa so nedvomno bile najprej zgradbe dveh opuščenih hub srednjeveške vasi *Zum Hueben*. Leta 1492 je imel kajžar Gregor iz Zalega Loga na delu zemljišča opuščenih hub svoj rovt – izkrčen svet. Če je bil vsaj del opuščenih hub takrat že tako zaraščen, da je zahteval krčenje, so hubi opustili vsaj eno ali dve generaciji pred tem, najkasneje v sredini 15. stoletja.

Za lociranje vasi s tremi opuščenimi hubami *Micheltall* se lahko opremo samo na en podatek, na ledinsko ime Miheltol. S tem ledinskim imenom je poimenovana stranska dolina, ki se s severne (leve) strani spušča v ravninski del Nidrarske grape na parceli 779/12 v k. o. Sorica (slika 2).²⁵ Začetek povodja Nidrarske grape je nad zaselkom *V Dolini*. Potok se pod Spodnjo Sorico strmo spusti čez ostanke ledeniške groblje v ravninski del grape. Vzhodno od »Mihaelove doline« sta »Martinov greben« in »Martinova grapa« (Martnekele, Martngrovb).²⁶ Osojno pobočje na desni strani Nidrarske grape ima ledinsko ime Movd, ki označuje košenino.²⁷ Zemljišče Movd je bilo zaraslo že pred dvema stoletjema, v času nastanka Franciscejskega katastra. Potrjuje pa bolj izrazito izrabo Nidrarske grape v kmetijske namene v času, ko je ledinsko ime nastalo. Ravninski del Nidrarske grape ima ledinsko ime Nave, v pomenu loka, travnik ob vodi (Aue).²⁸ Enak

opuščenih hub na Penovnikih, za prvo 1 goldinar in 6 krajcarjev, za preostali dve pa po 57 krajcarjev, gl. Kos, Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, *Carniola* št. 4, str. 261.

20 SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 542, f. 249v–250v in f. 144v.

21 SI-ZAL-ŠKL 286 Nr. 196, *Gregor Vndersass Salemlagu*; Blaznik, *Urbarji*, str. 324, *Vndersass Gregor von der Stuben*.

22 SI-ZAL-ŠKL 286 Nr. 542, f. 144v. Prispevki za opuščeni hubi so zabeleženi tudi pri dajatvah za njihove kmetije v Zalem Logu (f. 250v–251v).

23 Gl. op. 15.

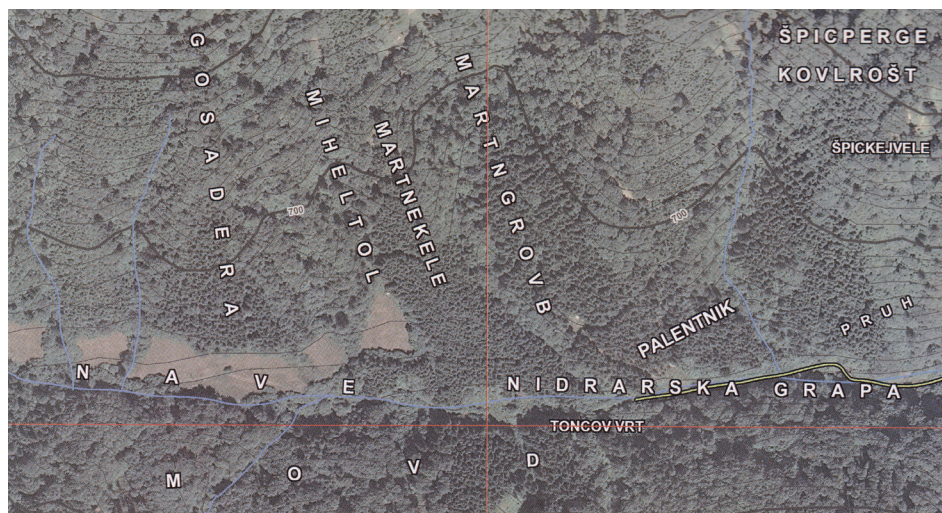
24 Markelj, *Tirolska naselbina pod vrhovi Ratitovca iz 14. stoletja*, str. 26, 43–52.

25 O Nidrarski grapi gl. Kejžar, Sorica, njene vode in življenje ob njih, str. 158, 174–176, 196, 202.

26 Kejžar, *Atlas : soriška ledinska imena*, zemljevid 28, str. 64, 127 in 128; 3

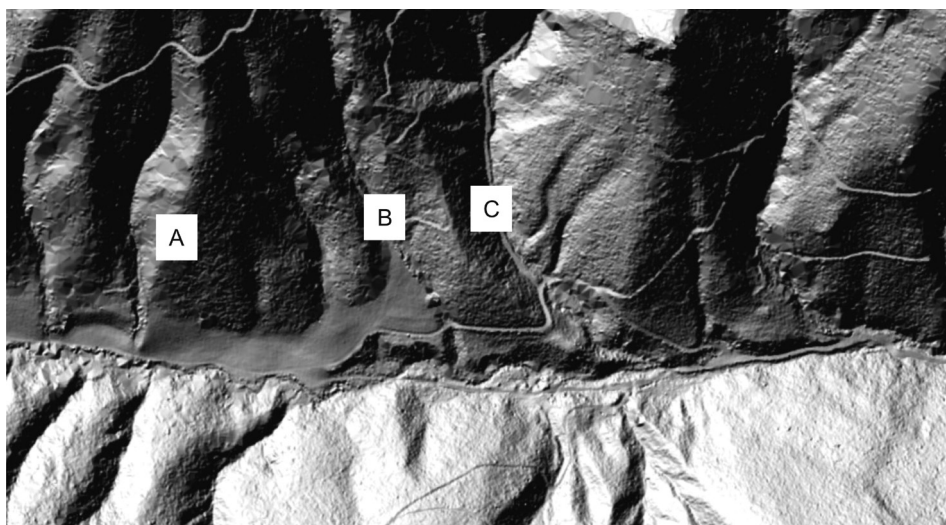
27 Kejžar, *Atlas : soriška ledinska imena*, zemljevid 28, str. 64, 129.

28 Kejžar, *Atlas : soriška ledinska imena*, zemljevid 28, str. 64, 130.

Slika 2: Miheltol in druga ledinska imena v Nidrarski grapi.

(vir: Kejžar, Atlas : soriška ledinska imena, karta 28)

Slika 3: lidarski posnetek dela Nidrarske grape, A – Gosadera, B – Miheltol, C – Martngrovb.

(vir: Atlas okolja, Agencija RS za okolje, pridobljeno 5. 11. 2020)

pomen ima tudi ime *Auenthal* v Franciscejskem katastru, ko so bile tukaj njive in travniki s skupno površino 8,94 hektarov.

Prisojna pobočja ravninskega dela Nidrarske grape se zdijo možno mesto stalne poselitve. Vršaj grape Miheltol vzhodno in zahodno obdajata dva dokaj položna grebena. Na teh grebenih na nadmorski višini okrog 650 metrov, bi bile hiše varne pred hudourniškiimi vodami Miheltola in Nidrarske grape pa bi tudi ob

zimskem solsticiju dobile okrog tri ure opoldanskega sonca.²⁹ V Miheltol se odteka le okrog 5 hektarov zemljišča, zato količina vode tudi ob neurjih ni velika.

V Franciscejskem katastru so vse zemljiške parcele v Nidrarski grapi v lasti soseske Spodnja Sorica (*Gemeinde Unter Zarz*). V urbarjih s konca 15. stoletja in iz 16. stoletja ni najti zapisov, da bi Loško gospostvo za uporabo opuščениh kmetij vasi *Micheltall* od soriške soseske zahtevalo dodatne dajatve. Zelo izčrpen urbar iz leta 1630 in Terezijanski kataster pri naštevanju skupnih zemljišč v soriškem uradu ne omenjata ledinskega imena *Micheltall*.³⁰

Vršaj Miheltola in celotni predel Nave so lastniki zaradi lažjega obdelovanja med leti 2000 in 2004 izravnali. Izravnavo je z mehanizacijo opravil Zdravko Jelovčan iz Martinj Vrha. Pri delu ni opazil ostankov kamnitih temeljev ali drugih sledov stavb.³¹ V zapisanem in živem ustnem izročilu nismo našli nobenih sledi o nekdanji vasi v Nidrarski grapi.³² Tako je lega nekdanje vasi *Micheltall* v ravninskem delu Nidrarske grape utemeljena samo na ledinskem imenu Miheltol. Legu vasi bi razjasnili dodatni arheološki ali listinski podatki.

Poselitev soriškega urada

Retrogradna analiza katastra, ki jo je v disertaciji opravil Markelj, je pokazala, da je bilo v Spodnji Sorici 9 prvotnih hub, v Zgornji Sorici 6, v zaselku Dolina 2, v Spodnjih Danjah 5, v Zgornjih Danjah 2, v zaselku Trojar 1, v Zabrdi, na Torki in v Ravnah pa po 2.³³ Te podatke, skupaj z lokalizacijo opuščениh vasi, urbarskimi zapisi in geografskimi posebnostmi, uporabimo pri ponovnem premisleku o poselitvi soriškega ozemlja. Podatki ne zadostujejo za nedvoumno določitev časovnega poteka nastanka soriških vasi. Predlagamo dva različna mogoča poteka poselitve.

Prvi predlagani potek poselitve predstavlja dopolnjeno Blaznikovo poselitev soriškega urada: 20 hub, ki so vpisane v urbarju leta 1291, je nastalo v Zgornji in Spodnji Sorici (15) in v Spodnjih Danjah (5). Dve novi hubi brez lokacije, ki sta bili ustanovljeni leta 1310, sta nastali v Zgornjih Danjah. Huba, ustanovljena leta 1316 *in Troy*, in 2 hubi *in Zaeuritz* so v zaselkih Trojar in *V Dolini*.³⁴ Dve nelokalizirani hubi, ustanovljeni leta 1316 (po Blazniku v Ravnah), sta tisti iz Zabrdi.

29 Izračun na spletni strani <https://www.suncalc.org/>.

30 Kos, Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, *Carniola* št.4, str. 278–282; ARS-AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko, Bekanntnuss Tabellen loškega gospostva, šk. 152, p. 981. Skupen gozd: *in der Sadna Sora, im Keserthall, Betterbach*.

31 Nave sva si ogledala 4. oktobra 2020 (Z. J. in A. D.).

32 Zapisano ustno izročilo: Benedik, *Kar tresla se je od lepote*. V knjigi je o Nidrarski grapi le bajčna povedka o Toncovi hiši *U Navah* (str. 49). Toncovo hišo so postavili v 19. in jo opustili v 20. stoletju. Živo ustno izročilo: Ivan Pintar, Spodnja Sorica, pogovor 4. oktobra 2020 (A. D.). Gl tudi op. 25.

33 Markelj, *Višinska kolonizacija zgornjega dela Selške doline*, str. 62, 96, 124, 144, 182, 205, 226, 256, 269.

34 Blaznik, *Urbarji*, str. 165, 211.

Srednjeveška vas *Hueblein* s 4 hubami, ustanovljenimi leta 1319 (po Blazniku na Grobljah), ustreza sosednjima vasema Torka in Ravne s skupno 4 prvotnimi hubami. Po letu 1319 so nastale še vasi Prtovč, *Micheltall* (v Nidrarski grapi) in *Zum Hueben* (na Grobljah).

Drugi predlagani potek poselitve: 20 hub, ki so vpisane v urbarju leta 1291, je v Zgornji Sorici (6), *Dolini* (2, del naselja Zgornja Sorica), Spodnji Sorici (9) in *Micheltallu* (3, Nidrarska grapa pod Spodnjo Sorico). Dve novi hubi brez lokacije sta nastali leta 1310 v Zgornjih Danjah. Huba, ustanovljena leta 1316, *in Troy*, je v zaselku Trojar, dve hubi *in Zaeuritz* sta bili na Grobljah. Srednjeveška vas *Hueblein* s 4 hubami, ustanovljenimi leta 1319, so Spodnje Danje. Dve nelokalizirani hubi, ustanovljeni leta 1316 (po Blazniku v Ravnah), sta bili v eni od naslednjih treh vasi: Zabrd, Torka ali Ravne. Dve od teh treh vasi sta nastali po letu 1319, tako kot tudi Prtovč.

Katera zgodovinska dejstva podpirajo prvi ali drugi predlagani potek? V urbarju leta 1291 je 20 hub vpisanih z eno lokacijo, *in der Zaeuritz*. To pomeni, da so verjetno nastale na sklenjenem ozemlju, kar govori v prid drugemu predlaganemu poteku poselitve, po katerem je vseh 20 hub na področju Sorice. Pri prvem predlaganem poteku nimamo opravka s sklenjenim ozemljem, Spodnje Danje (5 hub) so ločene od Sorice (15 hub), kjer nista upoštevani hubi v Dolini. Ti dve hubi sta leta 1501 opredeljeni kot celi (enako kot 15 hub v Soricah, verjetno ustanovljene sočasno), medtem ko hube v Spodnjih Danjah uživajo ugodnost polovičnih hub, kar napeljuje na mlajšo kolonizacijo in ravno tako govori v prid drugemu predlaganemu poteku poselitve.

Srednjeveški vasi *Hueblein* s 4 hubami bolj ustrezajo Spodnje Danje (drugi potek) kot pa dve samostojni vasi Torka in Ravne (prvi potek), vsaka s svojim kompleksom zemljišč. V Spodnjih Danjah je bilo sicer 5 prvotnih hub (kasneje 10 polovičnih), *Hueblein* pa ima samo 4.³⁵ Ime vasi *Hueblein* (v pomenu Mala vas) bi bilo lahko ohranjeno v spremenjeni obliki *Zum Hueben*, kot je ime Spodnjih Danj v urbarjih leta 1492 in 1501.

Hubi *in Zaeuritz* (v Sovrici) smo umestili v Groblje nad Zalim Logom (drugi). Sovrica je bilo leta 1318 tudi ime zgornje Selške doline in Zalega Loga (gl. v nadaljevanju v podnaslovu Zali Log).

Časovno v prvem predlaganem poteku poselitve preseneča pozna poselitev soriškega zaselka *V Dolini* (1316), v drugem predlaganem poteku pa pozen opis Spodnjih Danj v urbar Loškega gospostva (1319). Vzrok bi lahko bili takratni zapleteni odnosi med freisinškim škofom in njegovimi loškimi oskrbniki.³⁶

35 Manjkajoča huba bi bila lahko tista, ki je bila leta 1291 vpisana kot nova, v urbarju 1318 pa se ne omenja več. Gl. Blaznik, *Urbarji*, str. 165. Huba bi se lahko pred letom 1318 izmuznila iz lastništva Loškega gospostva, ki pa bi jo kasneje pridobilo nazaj. Loškemu gospostvu so bile v drugi polovici 13. stoletja odtujene mnoge hube, ki jih je kasneje uspelo odkupiti, gl. Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 49–54.

36 Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 49–54.

Zwm Hueben je kot ime vasi v letih 1492 in 1501 uporabljeno dvakrat: za opuščeni hubi na Grobljah in hkrati za Spodnje Danje. Leta 1318 sta v urbarju vpisani dve hubi *in Zaeuritz*, takoj za njimi pa vas *Hueblein*. Če bi kasneje obe vasi združili v skupni rubriki z novim imenom *Zwm Hueben*,³⁷ bi to ime obe vasi ohranili tudi potem, ko so jih vpisali ločeno v urbarju pred letom 1492. Če zgornja domneva drži, sta hubi *in Zaeuritz* leta 1318 identični z opuščenima hubama na Grobljah in so bile Spodnje Danje leta 1319 ustanovljene z imenom *Hueblein*. To bi potrjevalo drugi potek poselitve.

Na osnovi zgoraj zapisanega se avtorjema zdi bolj verjeten drugi predlagani potek poselitve soriškega ozemlja.

Zaselek Trojar (*in Troy*) je dobil ime po leksemu *troie* v pomenu »zgonje, stegne«, torej »pot, po kateri hodi živina na pašo«.³⁸ Ledinsko ime Troje je tudi v Zabrdju.³⁹ Obe ledinski imeni sta ob sedanji poti iz Zgornjih Danj proti Torki. To bi lahko pomenilo, da so v času ustanovitve hube Trojar Soričani svet pod ali na Ratitovcu že uporabljali kot pašno planino.

Selški urad v letih 1291–1318 in 1501

Oglejmo si še del selškega uradu Loškega gospostva, ki se v tem prispevku navezuje na razlago poselitve soriškega ozemlja in nastanka vasi Zali Log. Prva dva urbarja (1291 in 1318) v uradu Selca naštevata naslednje vasi: Dolenja vas, Topole, Selca, Studeno, Češnjica s Smolevo, Ostri Vrh, Golica, Penovniki, Podlonk in Sovrica.⁴⁰ V urbarju iz leta 1501 je zaporedje vasi nekoliko drugačno, vasi Sovrica ni več, so se pa pojavile 4 nove: Železniki, Zali Log, Škovine in Dobroslica.⁴¹ Blaznik je domneval, da so Škovine identične s prejšnjo Sovrico, da je bila Dobroslica (danes Draboslovica) v prvih urbarjih vodena v sklopu Češnjice, vasi Zali Log in Železniki pa sta nastali po letu 1318. Lokalizacija hub s pomočjo Terezijanskega katastra in podroben pregled urbarjev pa izpostavijo drugačne povezave: nekdanja Sovrica je Zali Log, Škovine so v prvih urbarjih vodili kot del Češnjice, Dobroslica je bila ustanovljena po letu 1318. Sledita utemeljitev teh povezav in opis vzroka prejšnjih napačnih povezav – napake v Zahnovem natisu prvih urbarjev Loškega gospostva.⁴²

37 Po slovnični obliki *zum Hueben* (srednji spol, ednina, dativ) sklepamo, da je bilo *Hueben* pravo krajevno ime in ne samostalnik *die Huebe*. Krajevno ime Huben ima vas na Tirolskem v dolini Ötztal.

38 Torkar, *Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske*, str. 153.

39 Kejžar, *Atlas : soriška ledinska imena*, zemljevida 12, 13, str. 61.

40 Blaznik, *Urbarji* str. 159, 205–206.

41 Blaznik, *Urbarji* str. 322–324.

42 Zahn, *Codex diplomaticus Austriaco-Frisingensis*, str. 168–240.

Zali Log

V prvih dveh urbarjih (1291, 1318) vas z imenom Zali Log še ni omenjena. Blaznik je menil, da je Zali Log nastal šele po letu 1318, v resnici pa je identičen z vasio Sovrica, ki je v prvih dveh urbarjih vpisana kot zadnja vas v selškem uradu (*in der Zaeuritz*), za Podlonkom (*Potplanino*). Tako ime kot tudi mesto vpisa kažeta na bližino soriškega urada, ujema pa se tudi število hub. V vasi *in der Zaeuritz* je bilo 6 hub (3 obdelane in 3 opuščene), v *Salemlogu* pa je bilo leta 1501 ravno tako 6 hub, ki so plačevale dajatve kot polovične hube.

Prvotno krajevno ime Zalega Loga je bilo torej Sovrica po reki. Zgornji tok Selške Sore je v darilni listini leta 973 namreč poimenovan Sovrica (*Zouriza*). Enako ime so nato dobile prve hube, nastale na tem mestu, to je vas Zali Log. Ko so kasneje kolonizirali področje nad Zalim Logom, je ime Sovrica dobil tudi celoten soriški urad, porečje obeh izvirov Selške Sore, Sovrice: *officiis Zevritz* (1286), *officio Zaeuritz* (1291).⁴³ Krajevno ime So/v/rica je od Zalega Loga najkasneje v 15. stoletju prevzela vas, ki nosi to ime še sedaj.⁴⁴ Prvotna Sovrica pa je dobila novo ime Zali Log, nemško ime je bilo *Stuben*.⁴⁵ Škovine pri Železnikih – *Souerskiniue*, nemško *Zeyerfeld* (1358)⁴⁶ so poimenovali po reki Sovri in ne po reki Sovrici. Sovra (*Zaur*) so imenovali Selško Soro v spodnjem toku.⁴⁷

V času, ko je Blaznik pripravljala disertacijo, je na Zalem Logu živelo izročilo, da so se njihovi predniki preselili iz Grobelj. Blaznik je to razložil, kot da so Zali Log ustanovili soriški naseljenci iz Grobelj po letu 1318.⁴⁸ Izročilo pa je skladno tudi z novimi ugotovitvami o nastanku Zalega Loga (Sovrice), ki je obstajal že pred prihodom Tirolcev na soriško ozemlje. Leta 1318 so bile na Zalem Logu poleg treh obdelanih hub tudi tri opuščene hube. Verjetno so se na opuščene hube med 1318 in 1492 preselili soriški podložniki, ko so opustili hube na Grobljah.

Blaznik je ugotovil, da so soriški podložniki sodelovali tudi pri poselitvi Podlonka med leti 1318 in 1501. Tam sta bili leta 1318 dve »slovenski« hubi, leta 1501 pa 6 polovičnih hub. Opazil je podobnosti med vasema Zali Log in Podlonk. Obe vasi sta bili v selškem uradu, vendar sta gospostvu oddajali dajatve, ki so se razlikovale od dajatev v drugih vaseh selškega urada, so pa bile podobne kot v soriškem uradu.⁴⁹ V obeh vaseh je bilo okrog 55 % nemških ledinskih imen (Blaznik uporablja izraz geografska imena), naselbinska imena pa so bila slovenska.⁵⁰ Blaznik je opazil neskladnosti med temi dejstvi in svojo domnevo, da so

43 *Historična topografija Kranjske*, str. 900, 923.

44 *Historična topografija Kranjske*, str. 923–924; Blaznik, *Urbarji*, str. 361: cerkev sv. Nikolaja "in der Zeyritz".

45 *Historična topografija Kranjske*, str. 1237.

46 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 22.

47 *Historična topografija Kranjske*, str. 900.

48 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 54.

49 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 55.

50 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 52–53.

Zali Log ustanovili soriški kmetje iz Grobelj. Zakaj Zali Log ni spadal v soriški urad, če so ga ustanovili soriški podložniki? Zakaj ni velika večina ledinskih imen na Zalem Logu nemških, tako kot v Sorici in podratitovških vaseh? Neskladnosti so izginile, ko smo ugotovili, da so Zali Log (in Podlonk) ustanovili slovanski nase-ljenci že pred prihodom Tirolcev na soriško ozemlje.

Soriški podložniki so po preselitvi močno spremenili prebivalstveno sliko Zalega Loga. Leta 1492 je imelo tam pet kmetov soriški priimek (Koffler, Zewritzer, Grohar, dvakrat Troyer), en kmet je bil brez priimka. Leta 1630 je Zali Log sodil pod zvon podružnične cerkve sv. Nikolaja v Sorici.⁵¹ Zali Log so ob usta-novitvi (pred letom 1291, ko Sorice in tamkajšnje cerkve sv. Nikolaja še ni bilo) nedvomno pripisali neki cerkvi v Selški dolini. Kasneje so vas predstavili pod soriško cerkev. Ni jasno, zakaj se je ta sprememba zgodila. Morda zaradi bližine cerkve v Sorici, morda zaradi vpliva Soričanov, ki so se priselili na Zali Log. Podlonk je kljub deloma soriškemu prebivalstvu ostal pod zvonom cerkve sv. Križa v Kališah.⁵² Premestili pa so hubi na Škovinah, ki sta ob ustanovitvi konec 13. stole-tja spadali pod neznano cerkev, leta 1630 pa pod zvon bližnje cerkve sv. Antona v Železnikih, ki so jo postavili po nastanku naselja v 14. stoletju.

Krajevno ime Zali Log ima prvotni pomen »hudi log«.⁵³ Prvič je zapisano leta 1492 (*Selemlogu*, *Salemlagu*). V istem viru se je tudi bližnje naselje Potok pod Blegošem imenovalo *Salempotok* (»hudi potok«).⁵⁴ Le ugibamo lahko, če sta opu-stitev dela vasi (3 hub) in novo ime kraja posledici neke nesreče, ki je doletela nekdanjo Sovrico – kasnejši Zali Log.

Škovine

Podobno kot Zali Log so tudi Škovine s tem imenom omenjene šele v urbarju iz leta 1501 (*Souerskhiniwe*, 3 hube), vpisane so za vasjo Zali Log (ta sledi vasi Podlonk) in pred vasjo Smoleva, ki ji sledi Ostri Vrh.⁵⁵ Blaznik je 3 hube na Škovinah enačil s 3 hubami, ki so bile v prejšnjih urbarjih vpisane v Sovrici (6 hub, 3 obdelane in 3 opuščene).⁵⁶ Vendar pa sta bili na Škovinah le 2 hubi in ne 3, kar pojasni urbar iz leta 1630: dve kmetiji ležita tik nad Železniki in spadata pod sosesko sv. Antona v Železnikih, tretja leži blizu Ostrega Vrha.⁵⁷ Prvi dve hubi, ki se nahajata v Škovinah, sta omenjeni že v listini iz leta 1358 (*zweyen huben zu Zeyerfeld*).⁵⁸ S pomočjo Terezijanskega katastra smo ugotovili, da je tretja huba

51 Kos, Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, *Carniola* št. 1/2, str. 50.

52 Kos, Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, *Carniola* št. 1/2, str. 50.

53 Snoj, *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, str. 474–475.

54 SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 196.

55 Blaznik, *Urbarji*, str. 323.

56 Blaznik, *Urbarji*, str. 206.

57 ARS, AS 783, Gospodstvo Škofja Loka, knjiga 18, f. 340.

58 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 71. Leta 1928 je še veljalo, da je listina iz leta 1348, gl. Blaznik, *Urbarji*, str. 43.

grunt Megušnica v naselju Martinj Vrh.⁵⁹ Megušnica je bila ustanovljena po letu 1318, obe hubi na Škovinah pa malo pred letom 1291. V prvih dveh urbarjih se skrivata v vasi Češnjica. Leta 1318 je bilo v vasi Češnjica vpisanih 15 hub s pojasnilom, da so 4 hube v Smolevi. V starejšem urbarju iz leta 1291 je Češnjica vpisana dvakrat: najprej kot lokacija 13 hub (ki vključujejo tudi 4 hube v Smolevi) in takoj zatem kot lokacija 2 na novo ustanovljenih hub. Leta 1501 so te hube razporejene v 3 vasi: Češnjica (9 hub) in Smoleva (4 hube) ter Škovine (2 hubi, leta 1291 novi hubi v Češnjici), v sklop katerih spada tudi kmetija Megušnica (nastala po letu 1318). Področje vpisa 15 hub iz leta 1318 je geografsko sklenjeno: iz Češnjice preko Škovin v Smolevo. Megušnico, ki je nastala nekoliko kasneje na koncu doline Smoleva, so v začetku ravno tako vodili pod Češnjico. Ko so to prvotno Češnjico razdelili na 3 vasi, so vse 3 nove hube vodili v novi vasi Škovine.

Dobroslica

Tudi Dobroslica (danes Draboslovica) je omenjena šele v urbarju iz leta 1501 kot *Dobrosslitz*, vpisana je kot zadnja vas v selškem uradu z dvema kmetijama. Blaznik je mislil, da gre za dve novi hubi, ki so ju leta 1291 vodili v sklopu Češnjice. Ker pa sta se ti dve hubi nahajali na Škovinah (glej zgoraj), sta kmetiji na Dobroslici nastali šele po letu 1318. Oba podložnika sta leta 1501 plačevala nizke dajatve, po 17 šilingov. Leta 1560 sta kmetiji opisani kot pustoti, leta 1630 kot rovt, v Terezijanskem katastru pa kot cela huba in polovična huba.⁶⁰ Pozna poselitev Dobroslice je razumljiva, ker je bila skupaj s Podlonkom na skrajnem zahodnem robu »slovenske« kolonizacije v hribovju severno od Selške Sore (»nemška« kolonizacija se je začela zahodneje, v Sorici). Tudi Podlonk se je po letu 1318 še širil, narastel je od dveh hub na 6 polovičnih hub leta 1501.

Železniki

Freisinški škof Albert je leta 1358 fužinarjem v Železnikih daroval zemljišče ob Sori, od Racovnika do Jesenovca. Napačna povezava Sovrice (glej Zali Log) s Škovinami je vplivala tudi na razlago nastanka Železnikov. Blaznik je v disertaciji najprej sklepal, da je freisinški škof podelil fužinarjem zemljišča opuščenih hub v Sovrici.⁶¹ Z analizo darilne listine in Franciscejskega katastra je nato ugotovil, da na ozemlju sedanjih Železnikov in Jesenovca »o kakih hubah v času, ko so se

59 Huba je v urbarju iz leta 1682 dobila svoj razdelek *Na Megušnici*: Koblar, Loško gospostvo frizinških škofov. str. 80. Tudi v TK je vpisana samostojno (Na Menguschnizi), za dvema hubama v Škovinah (Saverschi nivi oder na Oskovinach). Povezava urbarji – TK – zemljiška knjiga (rektif. št. 1723, Martinj Vrh 3) je potrdila, da je v urbarjih grunt Megušnica vpisan kot huba že leta 1501, medtem ko je Blaznik domneval, da gre za rovt, ustanovljen med 1560 in 1570:

Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 90–91; Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 193.

60 Blaznik, *Urbarji*, str. 324 (leta 1501); Kos, *Doneski*, str. 33 (leta 1560); Kos, Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, *Carniola* št. 4, str. 261 (leta 1630); ARS-AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko, rektificirani domicilni akti loškega gospostva: šk. 212, No. 43, Stiftregister (leta 1754).

61 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 71.

naselili sem fužinarji, ni govora». ⁶² V njegovem življenjskem delu pa je ostal le prvi, nepravilni sklep. ⁶³

Če ima prva opeka skrito razpoko

Po Blazniku so Zali Log šele po letu 1318 ustanovili prebivalci soriškega urada, potem ko so opustili naselbino v Grobljah nad Zalim Logom. Vas Sovrico – *in der Zaeuritz*, ki je identična z Zalim Logom, je napačno enačil s Škovinami, in sicer na osnovi starejše Koblarjeve domneve. ⁶⁴ Oba sta kot vir uporabila leta 1871 natisnjeno Zahново objavo urbarjev iz let 1291 in 1318, kjer pa je natisnjen napačen tekst. Izpuščena sta dela vpisov pri Studenem in Češnjici. Nepravilni tekst se glasi: *Na Studenu je 13 obdelanih hub, vključene so 4 hube iz Smoleve; na Češnjici sta dve novi hubi*. ⁶⁵

Pri lociranju vasi iz prvih dveh urbarjev (1291 in 1318) je bilo število hub pomemben podatek. Posebej, če sta se med leti 1318 in 1501 spremenila ime ali geografski obseg vasi ali so v bližini nastale še nove vasi. Prav to se je zgodilo pri Zalem Logu, Škovinah, Češnjici in Dobroslici. Iz urbarske vasi Češnjica so se do leta 1501 izločile Škovine. Škovinam so pripisali še grunt Megušnico, ki ga leta 1318 še ni bilo. Sovrica je dobila novo ime Zali Log. Nastala je nova vas Dobroslica. Zato je razumljivo, da je Zahnova tiskovna napaka o številu hub vodila do nepravilnega enačenja Zalega Loga (1291/1318 Sovrica) in Škovin (1501). Napako v Zahnovem natisu urbarjev je Blaznik prepoznal najkasneje ob pripravi svoje monografije o freisinških urbarjih, ki je izšla leta 1963 in navaja pravilen prepis iz urbarjev. Ta se leta 1291 glasi: *Na Studenu je 10 obdelanih hub; na Češnjici je 13 obdelanih hub, vključene so 4 hube iz Smoleve; na Češnjici sta dve novi hubi*. ⁶⁶ V urbarju iz leta 1318 pa: *Na Studenu je 10 obdelanih hub; na Češnjici je 15 obdelanih hub, vključene so 4 hube iz Smoleve*. ⁶⁷ V monografiji o freisinških urbarjih (leta 1963) je pravilno število hub uskladal s svojo prejšnjo lokalizacijo Škovin in Zalega Loga. Dve novi hubi na Češnjici, ki jih urbar leta 1291 ne lokalizira, je postavil v Dobroslico. ⁶⁸ Kar pa ne drži, hubi geografsko sodita na Škovine. Skoraj 400 višinskih metrov višje ležeča Dobroslica je nastala po letu 1318.

62 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 72–73. V Jesenovcu sta v Franciscejskem katastru le dve fužinarski posesti, v velikosti manjšega grunta in kajže.

63 *Na ozemlju, kjer se kmetsko naseljevanje ni obneslo, kot dokazujejo že do 1291 propadle kmetije v Škovinah, je do srede 14. stol. zrastle izrazito novo gospodarsko središče – Železniki*. Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo*, str. 83.

64 Blaznik, *Kolonizacija Selške doline*, str. 22; Koblar, *Loško gospostvo frizinških škofov*, str. 80.

65 Skrajšan prevod iz Zahn, *Codex diplomaticus Austriaco-Frisingensis*, str. 217.

66 Blaznik, *Urbarji*, str. 159.

67 Blaznik, *Urbarji*, str. 205.

68 Blaznik, *Urbarji*, str. 159, op 199.

Zaključek

V soriškem uradu so do leta 1492 opustili vasi *Zum Hueben* z dvema hubama na Grobljah ter *Micheltall* s tremi hubami, domnevno v ravninskem delu Nidrarske grape. Zgodovinski podatki ne zadostujejo za nedvoumno določitev kronologije nastanka soriških vasi. Predlagamo dva različna poteka poselitve. Po prvem je bila najprej, do leta 1291, poseljena Sorica – brez zaselkov *V Dolini* in v Nidrarski grapi (*Micheltall*) – ter Spodnje Danje. Po drugem pa so najprej poselili sklenjeno ozemlje Sorice z zaselkoma *V Dolini* in v Nidrarski grapi (*Micheltall*), druge vasi pa so nastale v 14. stoletju. Kolonizacija je že pred letom 1291 dosegla Zali Log, zadnji za poselitev primeren dolinski svet Selške doline. Srednjeveška poselitev je zajela tudi najbolj vzhodni del Martinj Vrha, kjer od takrat stoji grunt Megušnica (ali Megušar). Železnike so v 14. stoletju postavili na zemljišču, ki pred tem ni bilo v uporabljeni v kmetijske namene, vsaj v pretežni meri ne.

Zahvala

Dr. Matjaž Bizjak je pregledal rokopis prispevka. Dr. Miha Markelj nam je v začetni fazi raziskave posredoval kopijo urbarja Loškega gospostva pred letom 1492 za soriški urad, prebral je rokopis in podal koristne pripombe. Zdravko Jelovčan je sodeloval pri iskanju *Micheltalla* po soriških dolinah (*tol, tal*) in grebenih (*eke, ekele*). Avtorja prispevka se vsem iskreno zahvaljujeva.

VIRI:

Arhivski viri:

Arhiv Republike Slovenije (AS):

AS 783 Gospostvo Škofja Loka, knjige 6 (urbar 1501), 7 (urbar 1560), 12 (urbar 1584–1588), 13 (urbar 1586), 15 (urbar 1610), 18 (urbar 1630), 29 (urbar 1688–1694), 30 (urbar 1709–1714).

AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko, rektificirani domicilni akti loškega gospostva: šk. 212, No. 43, Stiftregister; šk. 213, No. 28 – obrazec D za soriški urad, No. 31 – obrazec D za selški urad.

AS 176, Franciscejski kataster za Kranjsko, protokoli katastrskih občin Sorica (L341), Danje (L27), Zali Log (L237), Podlonk (Sv. Križ pri Škofji Loki, L26), dostopni na spletni strani Arhiva RS.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL-ŠKL):

SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 196: SI-ZAL-ŠKL 286, Zbirka mikrofilmov in fotokopij arhivalij iz Münchna, t. e. 16, kopija priročnega urbarja loškega gospostva (pred letom 1492), original v BayHStA (Bayerisches Hauptstaatsarchiv, München), HL–4, fasc. 36, Nr. 196.

SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 519: SI-ZAL-ŠKL 286, Zbirka mikrofilmov in fotokopij arhivalij iz Münchna, dopolnilni kolut D-95, mikrofilmska kopija urbarja iz leta 1500, original v BayHStA, HL Freising, Nr. 519.

SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 520: SI-ZAL-ŠKL 286, Zbirka mikrofilmov in fotokopij arhivalij iz Münchna, dopolnilni kolut D-95, mikrofilmska kopija urbarja iz leta 1520, original v BayHStA, HL Freising, Nr. 520.

SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 542: SI-ZAL-ŠKL 286, Zbirka mikrofilmov in fotokopij arhivalij iz Münchna, dopolnilni kolut D-96, mikrofilmska kopija *Ein Salbuch über die freisingischen*

Gütern in Krain und Amtern, okrog leta 1500, original v BayHStA, HL Freising, Nr. 542.
SI-ZAL-ŠKL 286, Nr. 543: SI-ZAL-ŠKL 286, Zbirka mikrofilmov in fotokopij arhivalij iz Münchna, dopolnilni kolut D-96, mikrofilmska kopija *Urbarium der Herrschaft Lack v. J. 1587*, original v BayHStA, HL Freising, Nr. 543.

Spletni viri:

Franciscejski kataster za Kranjsko, katastrske mape; na <https://mapire.eu/en/map/cadastral>.
Historična topografija Kranjske (do leta 1500), [Elektronski vir] / Miha Kosi et al.; 1. e-izd., verzija 1.0. - El. knjiga. Ljubljana : Založba ZRC, 2016, 1445 str. http://topografija.zrc-sazu.si/sht/files/SHT-Kranjska_web.pdf.
Pot sonca, izračun; na <https://www.suncalc.org/>.

LITERATURA:

- ATLAS Slovenije : 109 preglednih kart v merilu 1:50.000 in Slovenija v sliki in besedi*. Ljubljana : Mladinska knjiga; Geodetski zavod SRS, 1987, 359 str.
- Benedik, Breda in druge: *Kar tresla se je od lepote : folklorne pripovedi iz Selške doline*. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2017, 315 str. (Zbirka Glasovi ; knj. 50).
- Blaznik, Pavle: *Kolonizacija Selške doline : inavguralna disertacija*. Ljubljana : Leonova družba, 1928, 118 str.
- Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo : (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, 560 str.
- Blaznik, Pavle: *Srednjeveški urbarji za Slovenijo. Zv. 4, Urbarji freisinske škofije*. V Ljubljani : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1963, 472 str. (Viri za zgodovino Slovencev ; knj. 4).
- Kejžar, Ivan: *Atlas : soriška ledinska imena [Kartografsko gradivo]*. Škofja Loka : samozaložba I. Kejžar, 2013, 148 str.
- Kejžar, Ivan: Sorica, njene vode in življenje ob njih. V: *Loški razgledi* 51, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2004, str. 155–206.
- Kejžar, Ivan: Soriška ledinska imena. V: *Loški razgledi* 49, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2002, str. 143–183.
- Koblar, Anton: Loško gospostvo frizinških škofov. V: *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 1, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1891, str. 56–86.
- Kos, Franc: *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*. Ljubljana : Matica Slovenska : 1894, 368 str.
- Kos, Milko: Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, V: *Carniola : Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 2, št. 1/2, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1911, str. 46–51.
- Kos, Milko: Zemljiške razmere po Selški dolini leta 1630, V: *Carniola : Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 2, šte. 4, Ljubljana : Muzejsko društvo za Kranjsko, 1911, 260–286.
- Markelj, Miha: Arheološka podoba Selške doline : pomembnejša najdišča in najdbe Selške doline med halstatom in visokim srednjim vekom. V: *Železne niti : zbornik Selške doline* 10, Železniki : Muzejsko društvo Železniki , 2013, str. 195–207.
- Markelj, Miha: Kolonizacija zgornjega dela Selške doline. V: *Loški razgledi* 66, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2019, str. 27–51.
- Markelj, Miha: Tirolska arhitekturna dediščina v vaseh Zgornje Selške doline. V: *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 52, št. 1/4, Ljubljana : Slovensko etnološko društvo, 2012, str. 58–65.
- Markelj, Miha: *Tirolska naselbina pod vrhovi Ratitovca iz 14. stoletja : Michtal, Michaelstall, Zali Log : magistrsko delo*. Koper : [M. Markelj], 2011, 74 str.
- Markelj, Miha: *Višinska kolonizacija zgornjega dela Selške doline : primer razvoja posestne in populacijske strukture tirolske naselitve iz konca 13. stoletja : doktorska disertacija*. Koper : [M. Markelj], 2019, 354 str.

- Leben Seljak, Petra; Demšar, Alojz: *Knjiga hiš na Žirovskem : naselja, hiše in njihovi lastniki na ozemlju predjožefinske župnije Žiri pred letom 1900*. Ljubljana : Pegaz International, 2010, 478 str.
- Snoj, Marko: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana : Modrijan : Založba ZRC, 2009, 603 str.
- Torkar, Silvo: *Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske*. Ljubljana : Založba ZRC, 2020, 325 str.
- Zahn, Joseph von: *Codex diplomaticus Austriaco-Frisingensis. III. Band. Fontes rerum Austriacarum II. 36. Band*. Wien : K.k. Hof- u. Staatsdr., 1871, 719 str.

Summary

New insights into the colonization of the area below Ratitovec

By 1492, the Sorica office had abandoned the villages of Zum Hueben, with two farms in Groblje, and Micheltall with three farms, presumably in the flat part of the valley Nidrarska grapa. Historical data are not sufficient to determine unambiguously the chronology of the formation of Sorica villages. We propose two different courses of settlement. According to the first, Sorica - without the hamlets of V Dolina and in Nidrarska grapa (Micheltall) - and Spodnje Danje were first settled by 1291. According to the second, they first settled the concluded territory of Sorica, with the hamlets of V Dolini and in Nidrarska grapa (Micheltall), while other villages were established in the 14th century. Before 1291, colonization reached Zali Log, the last part of the Selca valley suitable for settlement. The medieval settlement also covered the easternmost part of Martinj Vrh, where the Megušnica (or Megušar) farm has stood ever since. Železniki was built in the 14th century, on land that had not previously been used for agricultural purposes, at least not to a major extent.